

“KALDIRIMLAR” ŞAİRİNDEN ALACAĞIMIZ DERS

Muhsin İlyas SUBAŞI

Necip Fazıl Kısakürek, bir asır önce doğdu.. Onun doğduğu yıllar, 7 asırlık bir imparatorluğun kendi aydını tarafından çöküşe doğru itildiği sancılı günleri yaşıyordu. Çocukluk dönemini, ülke bütünlüğünün parçalandığı acılar içerisinde geçirdi. Gençlik döneminde düşman işgallerinin korkularını yaşadı. Kurtuluş Savaşı’nda, askerî lisede okuduğu için silahlı mücadeleye giremedi, ama ruhunu bu atmosferin ateşiyle pişirmeyi de ihmal etmedi. 22 yaşında, bugün bile hayranlıkla okuyup dinlediğimiz, benzerini yazabilmek için yüzlerce şairimizin kafa patlattığı “Kaldırımlar”ı yazdı. Ne diyordu bu genç adam Kaldırımlar’da:

KALDIRIMLAR

*Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayâl görüyorum.*

*Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.*

*İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyiyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler...*

*Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi,
Kaldırımlar, içimde yaşanmış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir yısandır.*

*Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta,
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!*

*Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.*

*Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.*

*Uzanıverse gövdem, taşlarla boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi... (1)*

1927’de yazılan ve bir yıl sonra 1928’de ikinci şiir kitabına ad olan “Kaldırımlar”, aslında üç ayrı şiirden oluşmaktadır. Bu şiirinde ve aynı yıl yazılan diğer iki şiirinde de, arayışındaki yol ucuna geldiğini, kendisini kuşatan manevî ikilimin kapısında bulunduğunu görmek mümkündür:

Burada bu şiirin ve şairinin çok daha iyi anlaşılması bakımından, eserin ortaya çıktığı tarihin sosyal, kültürel ve siyasal yapısı üzerinde durmakta fayda vardır:

*a-Savaş*tan yeni çıkmış yaralı bir toplumun bir parçasıdır şair. Doğal olarak çevresindeki ıstırapların farkındadır ve bunu şiirine yansıtmakla kendisini sorumlu hissetmektedir. Yağmalanmış bir devletin kaybettiği topraklarının hüsrânı hiçbir ruhun fark edemeyeceği bir trajedi değildir.

b-Kültürel bir çözülmenin sanılarıyla boğuşan dönemin entelektüeli, tarihi derinliği olan ve o derinlikten beslenen kültürel değerlerimizi neredeyse reddetme noktasına gelmiş ve ülke bir uçtan bir uca, kültürel erozyonunun felaketine maruz kalmıştır. Aydın ihanetinin getirdiği çöküşe dikkat çekmek için çırpınan bu genç Şair, böyle bir ortamda başkaldırmakta ve toplumun aynası olan Kaldırımlarla konuşmaktadır.

c-Siyasi elit, ülkeyi ayakta tutma derdinden çok, kendisini topluma kabul ettirmenin otoriter tavrı içindedir. Jakoben bir laiklik sopa halkın sırtındadır. Resmi düşüncenin dışında fikir beyan etmek neredeyse yasaklanmıştır.

Bunun içindir ki, bu şiirlerde sokak sosyolojisinin insan ruhuna yansıyan kalın izleri apaçık görülmektedir. Şairin bu şiirlerden on iki yıl sonra dönüşümünün destanını söyleyeceği ve artık sürekli olarak kişiliğinin iç patenti haline gelecek olan “Çile”nin de haberi verilmektedir.

Şairin kendi içinde, yaşayan bir insan gibi gördüğü kaldırımları, aynı zamanda çilekeşlerin anesine benzeterek onun şefkatle hayatı kucakladığını anlatması oldukça anlamlıdır. Üzerindeki kalabalıkların çekilmesinden sonra, şairin yine kendine dönerek içinde kıvrılan kaldırımların dile gelmesi ve onunla konuşması, o yaşı keşfedeceği bir tablo olarak muhteşem bir şeydir.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan, “Kaldırımlar”ı tahlil ederken, önemli tespitlerde bulunur. Ona göre bu şiir, şairin iç buhranlarının dışa yansımasıdır. Bunu derken de eklemen edemez:

“Necip Fazıl, duygularına en uygun hayaller yaratmakta mahir olan bir şairdir. Onun şiirlerinde imajlar bir süs veya kelime oyunu değil, fonksiyonları olan, duyguların mahiyetini ve şiddet derecelerini ifade eden vasitalardır” (2) Üç ayrı bölümden oluşan bu şiirin tamamını okuduğunuz zaman, şairin o yaşta ulaştığı ruh hâlini anlamamız mümkündür. Yalnızlığı sevmekte ve sokakların telaşından sıyrılarak gecenin sessizliği içerisinde kaldırımların gündüzden kalan telaşının muhasebesini yapmaktadır. “Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!” deyişi de bundandır; “Aman sabah olmasın bu karanlık sokakta,/ Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!” deyişi de bundandır.

Şairin bunu yazdığı yıl, Cumhuriyet ilan edildi, edilecektir. Felsefe eğitimi görmüş bir gencin, duygularına oturan yalnızlık psikolojisi, geçmişte kaybedilen devâsâ bir hazinenin geri dönemeyeceğine bağlanılabilir mi, bilemiyorum? Onun, “Başını bir gayeye satmış kahraman gibi,” mısraıyla başlayan “Kaldırımlar”ın ikinci şiirinde anlattıkları, böyle bir arayışın ipuçlarını vermektedir. Cemiyetin kirliliğe doğru sürüklendiğini, “Fahişe yataklardan kaçtığın günden beri,/ Erimiş ruhlarımız bir derdin potasında.” Cümleleriyle anlatışı tesadüfî değildir. Nitekim bu mısralardan hemen sonra gelen, kıtanın ilk iki satırında; “İkinizin de ne eş, ne arkadaşınız var; /Sükût gibi münzevî, çılgılık gibi hürsünüz.” demek suretiyle, bu yönde bir açıklama kapısı bırakmaktadır. Bu ikinci şiirin son kıtası ise şu ifadelerle sembolendirilir:

*Yağız atlı süvari, koştur atını, koştur!
Sonunda kabre çıkar bu yolun kıvrımları.
Ne kaldırımlar kadar seni anlayan olur;
Ne senin anladığın kadar, kaldırımları...”*

Araplar, “Şiirin manası şairin kendi gönlündedir”, derler. Bu şiir, böyle bir tarif anlayışına örnek olarak alınabilir belki.

Cemiyetin sosyal şizofreniye doğru kayışının kaygılarını anlatan bu şiir, aslında şairin kendi içindeki yalnızlığın ifadesi olarak alınmamalıdır. Onun yakınında bulunanlardan birisi olarak, bu şiirin yayımlandığı yıl, hakkında yazı yazan Mustafa Şekip Tunç’un tespitleri doğrudur. O der ki:

“Necip Fazıl ve emsali hakiki şairlerin eserleri ancak sanatların bu şahsi psikolojisi ile anlaşılabilir. Bu psikoloji bilinmedikçe hakiki şairlerin sembolizmi ya suni bir maharet veya esrarengiz bir sayıklama zannedilir.

Hâlbuki bunlar, ta çocukluk insiyaklarımızdan gelen gayri şuurî ve çok derin bir mâzinin remzî hakikatleridir. Bu hakikatlerin mukavemet olunamaz câzibesi etrafında pervaneler gibi yanmaktan daha iyi bir şey yapamayacak olanlardır ki, hakiki şairlerdir. “Kaldırımlar”ın Necip Fazıl’ı da bu pervanelerden biri, hem de çok cezbelisidir.” (3)

Bu “Yağız atlı süvari”, önündeki yıllardan üzerine dökülen bütün kirlilikleri gördükçe, direnme gücü kazanacak ve “Ey düşmanım, sen benim ifâdem ve hızsımsın;/ Gündüz geceye muhtaç, bana da sen lâzımsın!”(4) diyecektir. Bu hesaplaşmanın arkasından da tesellisini açık açık ifade edecektir:

*“Surda bir gedik açtık; mukaddes mi mukaddes!
Ey kahpe rüzgâr artık ne yandan esersen es!” (5)*

Üstad, 79 yıllık ömrünü, “Dâvâ Adamı” donanımıyla geçirdi. Yazılarında ve şiirlerinde sadece savaşı bir kahraman ya da kumandan olarak değil, eğiten, yetiştiren, insanın ruh donanımını zenginleştiren bir insan olarak durdu karşımızda... Şiirini bunun için “Telkin” vasıtası olarak görüyor ve “Mutlak Hakikat”e varma vasıtası kabul ediyordu. “Şiiri, düşüncenin duygulaşması, duygunun da düşünceleşmesi” şeklinde gören bir insan için ona verilen misyon bundan başkası olamazdı.

Bizim neslin şansı, onunla yüz yüze gelmiş olması, gözlerinin içine bakarak konuşmalarını dinlemesidir. Onu doya doya yaşayarak, okuyarak çok şeyler aldığımıza inanıyorum. Tek Parti Dönemi’nin ceberut yönetimine başkaldıran, inandıkları uğruna, “Çile”ye tâlip olan ve bu talebini de şiirle ölüm-süzleştiren Necip Fazıl Kısakürek, Cumhuriyet Nesli’nin ruh mimarıdır!.. Yirmi yılı aşkın bir süredir, ondan mahrumuz. Onun öldüğü gün doğanlar, bugün onun “Kaldırımlar”ı yazdığı yaşa geldiler. Yeni nesil içerisinde, o şiirlerin bir kıtasını olsun yazabilecek kabiliyet, heyecan ve gayrete sahip gencimiz var mı acaba? Acaba böyle bir soru ile kendisini hesaba çekecek bir yiğit çıkmış mıdır? Türkiye, onun yeni baştan imar ve ihya etmek istediği neslin çekildiği badireden kurtulacak günleri görebilecek midir?

Giderek bizleri diri tutan değerlerin kaybolmasının ıstırabını duyan bir nesli yeni baştan oluşturmak için yeni bir Necip Fazıl mı gerekecektir?

Bence, gerçek yokluğun acısını işte bu arayışın sancısı çektirmelidir! Sözü Şaire bırakıyorum:

*Bu kapıdan kol ve kanat kırılmadan geçilmez;
Eşten, dosttan, sevgiliden ayrılmadan geçilmez.*

*İçeride bir has oda, yeri samur döşeli;
Bu odadan gelsin diye çağrılmadan geçilmez.*

*Eti zehir, yağı zehir, balı zehir dünyada,
Bütün fani lezzetlere darılmadan geçilmez.*

*Varlık niçin, yokluk nasıl, yaşamak ne, topyekün?
Akli yele saliverip çıldırmadan geçilmez.*

*Kayalık boğazlarda yön arayan bir gemi;
Usta kaptan klavuzla varılmadan geçilmez.*

*Ne okudun, ne öğrendin, ne bildinse berhava;
Yer çokmeden, gök iki şak yarılmadan geçilmez.*

*Geçitlerin, kilitlerin yalnız O’nda şifresi;
İşte, işte o eteğe sarılmadan geçilmez!*

KAYNAKÇA

55- Çile, s.156.

56- Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı yayını, İstanbul-1973 s.62.

57- Hayat Mecmuası, s.103, 15 Teşrinisani 1928; bk. Bekir Oğuzbaşaran, Necip Fazıl’ın Şiiri, s. 44.

58- Çile, s. 438.

59- Çile, s. 437.